

แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครู กลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร

Development Guidelines for the Performance According to the
Professional Code of Ethics for Teachers based on Trisikkha in
Pangmaka Schools Group, Kamphaeng Phet Province

สิริพร พิมพ์สิงห์¹ วรกฤต เถื่อนช้าง² พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ³ และพระมหาอุดร อุตโตโร⁴
Siriporn Pimsing, Worrakrit Thuenchang, Phrakrusisudhammanivit and
Phramaha Udon Uttaro

Received: September 01, 2021

Revised: October 03, 2021

Accepted: October 07, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.46

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า และ 2) เสนอแนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขา วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จำนวน 115 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น .91 วิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านจรรยาบรรณต่อตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และด้านจรรยาบรรณต่อสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้ 1) ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ครูควรเข้ารับการพัฒนาตนเองอยู่

¹ โรงเรียนบ้านพัดโบก; Phadbok School

²⁻⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: aung.pimsiri1990@gmail.com, Tel. 080-4966660

เสมอ เพื่อให้มีมาตรฐานในการทำงาน 2) ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูควรมีครุต้นแบบ ที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยรัก ศรัทธา ภาควุมใจ ซื่อสัตย์สุจริต และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ 3) ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูควรมีใจรักการบริการ โดยให้ความรู้ ความรัก ความเมตตา ดูแลเอาใจใส่ อบรม สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ 4) ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ครูควรจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมโดยใช้กิจกรรม (PLC) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชม (ศีล) 5) ด้านจรรยาบรรณต่อสังคม ครูควรนำนักเรียนเข้าศึกษาในแหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียน

คำสำคัญ: จรรยาบรรณวิชาชีพครู, การปฏิบัติตน, หลักไตรสิกขา

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตราที่ 49 ให้มีข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน และมาตรา 50 มาตรฐานการปฏิบัติตน ให้กำหนดเป็นข้อบังคับว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วย จรรยาบรรณ 5 ด้าน ดังนี้ 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม ซึ่งครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” หรือกล่าวอีกอย่างคือบุคคลที่มีความ “เก่ง ดี มีสุข” ซึ่งหากนี่คือเป้าหมายหลักที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนไทยเติบโตอย่างสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านระดับเขาวนปัญญาหรือความสามารถในการเรียนรู้ (Intelligence Quotient หรือไอคิว (IQ) และความฉลาดทางด้านอารมณ์ (Emotional Quotient) หรืออีคิว (EQ) ตรงตามเป้าหมายการศึกษา (Wanmainoppakate, 2564)

การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ครูจำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยครูจะต้องมีวินัยและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบต่อวิชาชีพ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร มอบความรัก ความเมตตา ดูแลเอาใจใส่ศิษย์ด้วยความเท่าเทียมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ ส่งเสริมความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมแก่ศิษย์ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันแก่ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ มีความเป็นผู้นำการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม (ครูเชิยราย, 2564) เพราะบทบาทหน้าที่ครูย่อมมีความเกี่ยวข้องกับผู้คนเป็นจำนวนมาก ครูจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยสามารถปฏิบัติตนได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ

กลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 2 ประกอบด้วย 15 โรงเรียน จากผลรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR) ประจำปีการศึกษา 2561 และ 2562 ของกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าในมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนมีผลการประเมินลดลงจากปีการศึกษา 2561 ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ลดลง (โรงเรียนบ้านพุดโบก, 2562) ซึ่งครูขาดการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นยกระดับผลสัมฤทธิ์ อย่างไม่ต่อเนื่อง จริงจ้ง (โรงเรียนอนุบาลปางมะค่า, 2561) ซึ่งครูเป็นผู้นำหลักในการจัดการเรียนการสอน ครูยอมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น ตามมาตรฐานที่ 2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ มีปัญหาและจุดเร่งพัฒนา คือ ครูขาดการกำหนดแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางานของครูอย่างชัดเจน เพื่อจะได้มีกรอบแนวทางให้ครูได้ปฏิบัติตนและดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง (โรงเรียนวังน้ำพัฒนา, 2562) และครูขาดการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนในด้านทักษะการใช้ชีวิตเพิ่มเติมด้านพระพุทธศาสนา (โรงเรียนบ้านโป่งแต้, 2562) เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันนักเรียนให้กระทำแต่ความดีเพิ่มขึ้น มีจิตอาสาพัฒนาชุมชน และมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน และมาตรฐานที่ 3 ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ครูขาดความเข้าใจในการจัดทำวิจัยในชั้นเรียนที่จะนำมาแก้ไขปัญหา นักเรียนที่เรียนช้า รวมถึงกระบวนการทำวิจัยอย่างถูกต้อง ซึ่งครูส่วนใหญ่จะทำงานวิจัยในลักษณะการทำวิจัยการศึกษาทั่วไป จึงทำให้กระบวนการแก้ปัญหานักเรียนไม่ตรงกับประเด็นที่ต้องการแก้ไข และการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (โรงเรียนบ้านศรีสมบูรณ์พัฒนา, 2562) และขาดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสิทธิภาพ (โรงเรียนอนุบาลปางมะค่า, 2561) เพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเองและสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองสู่อาชีพต่อไป

ในปัจจุบันสังคมไทยประสบปัญหาวิกฤตในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการศึกษา ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และสังคม แม้แต่ผู้ประกอบการวิชาชีพครูที่ปรากฏในข่าวอยู่เสมอ ที่มีพฤติกรรมขาดจริยธรรมและประพฤติตนไม่พึงประสงค์ทั้งต่อผู้เรียนและสังคม ไม่ว่าจะเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาว การเสพยาเสพติด การพนัน การปลอมแปลงเอกสารทางราชการ หรือเรียกรับสินบน ซึ่งแท้จริงแล้วผู้ประกอบการวิชาชีพครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนและสังคม โดยน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการปฏิบัติตนในสภาวะปัจจุบัน โดยการปฏิบัติตามคุณธรรม 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา การศึกษาที่ถูกทางควรใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งจะทำให้แนวคิดทางการศึกษาบรรลุเป้าหมายและเกิดความสำเร็จได้ (สุหัชชา พิมพ์เนา, 2561) แนวทางสู่ความสำเร็จทางการศึกษา คือ การมีศีล สมาธิ และปัญญา โดยนำหลักไตรสิกขามากำหนดเป็นกรอบแนวทางของการศึกษา ซึ่งครอบคลุมไปทั้งการพูด การกระทำและการคิด และเมื่อไตรสิกขาเป็นหลักการศึกษที่สำคัญ ดังนั้นภารกิจของสถานศึกษาก็คือการฝึกบุคคลครบทั้ง 3 ระดับ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัด

การศึกษาให้มีความเข้มแข็ง มีส่วนรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาและขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่จะดำเนินการวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขา ของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งในการประเมินคุณภาพการศึกษาและผลงานทางวิชาการของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า เพื่อจะสามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาครูในกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า ให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เก่ง ดี และมีความสุข อีกทั้งเป็นการสนับสนุนการบริหารงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลำดับขั้นตอนดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู ครูพนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง ในกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 115 คน จากจำนวนทั้งหมด 142 คน จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan และเลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมของแต่ละด้านมาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อหาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป/คน โดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้มีความรู้ทางด้านหลักพุทธธรรม 1 รูป ผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านครุศาสตร์/บริหารการศึกษา 3 คน และเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคลในกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร 3 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และนำผลการให้สัมภาษณ์มาวิเคราะห์/สังเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจรรยาบรรณต่อตนเองอยู่ในระดับมาก ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และด้านจรรยาบรรณต่อสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

2.1 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ประกอบด้วย 1) ครูควรเคารพกฎระเบียบ นอบน้อม ตามวัฒนธรรมขององค์กร 2) ครูควรศึกษานโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและของโรงเรียนเพื่อร่วมพัฒนาตนเองและองค์กรวิชาชีพให้บรรลุตามเป้าหมาย และ 3) ครูควรเข้ารับการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้มีมาตรฐานในการทำงาน

2.2 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ประกอบด้วย 1) ครูควรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ 2) ครูควรมีครุต้นแบบ ที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยรัก ศรัทธา ภาควุมใจ ซื่อสัตย์สุจริต และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ และ 3) ครูควรจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพื่อพัฒนาองค์กรวิชาชีพ

2.3 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ประกอบด้วย 1) ครูควรมีใจรักการบริการ โดยให้ความรู้ ความรัก ความเมตตา ดูแลเอาใจใส่ อบรม สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ บริการให้คำปรึกษา คำแนะนำแก่ผู้เรียน 2) ครูควรได้รับอำนาจความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพที่ดี และ 3) ครูควรพิจารณาทุนการศึกษาด้วยความยุติธรรมแก่ผู้เรียนทุกคน

2.4 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ประกอบด้วย 1) ครูควรปฏิบัติตามวัฒนธรรมองค์กร คือ การยิ้ม ไหว้ ทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ให้ความเคารพซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) ครูควรเป็นผู้มีกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ มีจิตอาสา เสียสละ และ 3) ครูควรจัดตั้งกลุ่มหรือชมรม โดยใช้กิจกรรม (PLC) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชม

2.5 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้านจรรยาบรรณต่อสังคม ประกอบด้วย 1) ครูควรเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคม พร้อมทั้งจะเป็นกำลังในระบบพัฒนาองค์กร 2) ครูควรนำนักเรียนเข้าศึกษาในแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน และ 3) ครูควรส่งเสริมสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

1.1 สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.58$, S.D.= 0.64) คือ ครูติดตามข่าวสารเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันเป็นยุคแห่งโลกไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถแพร่กระจายไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็วผ่านระบบการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ดังนั้นครูต้องพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน รับข้อมูลข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนพ จินะวัฒน์ (2559) พบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครู จำเป็นต้องพัฒนาตนเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีทักษะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึก หรือทัศนคติทางบวกในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตนเอง และการปรับปรุงตนเอง โดยแสวงหาการสนับสนุนจากบุคคลในอาชีพเดียวกัน จุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ การประเมินความสามารถของตนเอง เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาอย่างรอบด้าน

1.2 สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.86$, S.D.=0.35) คือ ครูรัก ศรัทธาและภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเองและครูมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพขององค์กรวิชาชีพให้ดียิ่งขึ้น ให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะวัฒน์ กรรมระวญ (2560) พบว่า ความศรัทธาในวิชาชีพครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ความเข้าใจเคารพเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การรู้บทบาทหน้าที่ ความรักและเมตตาช่วยเหลือต่อศิษย์ความรับผิดชอบ ความอดทน และความเสียสละ และปัจจัยที่ส่งผลให้ครูปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพนั้น ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของปนัดดา วัฒน (2554) พบว่า ครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยของเจตคติต่อวิชาชีพ และการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.83$, S.D.=0.37) คือ ครูดูแลเอาใจใส่ศิษย์เป็นประจำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครู คือ ผู้นำทางให้ศิษย์ได้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ โดยการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ คอยอบรม สั่งสอน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยสิ่งที่ดีและถูกต้องให้แก่ศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมงคลสุตาคม (สิทธิชัย อติธมโม) (2560) พบว่า ศิษย์ที่จะประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนนั้นต้องอาศัยครู

อาจารย์เป็นผู้ให้กำเนิดพลเมืองที่ดี คือ ชุบพลเมืองให้เป็น นักปราชญ์ เป็นต้น ซึ่งงานของครูที่สำคัญนั้นคือ “การสอน” เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและครูที่ดีจะต้องมีความสามารถในวิทยาการหลายๆ ด้านเพื่อนำมาสั่งสอนศิษย์ได้ความอ่อนน้อมถ่อมตนความอดทนและความขยันหมั่นเพียรสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะทำให้เหล่าศิษย์ได้มีวิชาความรู้ความสามารถเฉลียวฉลาดและสำเร็จการศึกษาตามความมุ่งมาดปรารถนาพร้อมทั้งสามารถนำเอาวิชาความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์

1.4 สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D.=0.39) คือ ครูให้ความร่วมมือกับผู้ร่วมประกอบวิชาชีพในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร ให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ อันเป็นผลทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยนต์ ชุ่มจิต (2558) พบว่า เพื่อนร่วมงานเป็นบุคคลที่ครูต้องมีปฏิสัมพันธ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่มีจำนวนสมาชิกน้อยเท่าใดก็ยิ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วยกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะงานต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบจะเกี่ยวโยงกันมากขึ้น คือ บุคลากรคนหนึ่งจำเป็นต้องทำงานหลายหน้าที่ เมื่อเป็นเช่นนี้ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันย่อมมีมากขึ้น ดังนั้นการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อยต่อกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังคำที่ว่า

“อยู่ตามลำพังให้ระวังจิต
อยู่กับคนหมู่มา

อยู่กับมิตรให้ระวังปาก
ให้ระวังทั้งปากและกาย”

1.5 สภาพการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้านจรรยาบรรณต่อสังคม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D.=0.43) คือ ครูยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูให้ความสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง อีกทั้งส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสมชาติ ศิริปรีชารักษ์ (2556) พบว่า แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม/โครงการภายในสถานศึกษา 3) สนับสนุนความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและหน่วยงานภายนอกและ 4) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

2.1 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้วยหลักไตรสิกขา ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ครูควรเข้ารับการพัฒนาดตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้มีมาตรฐานในการทำงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูเป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ หมั่นเพิ่มพูนความรู้ใหม่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยนำความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ได้จากการพัฒนาดตนเองมาพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่

ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีวรรณ แก้วทองดี (2562) พบว่า ความต้องการพัฒนาตนเองของครู เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการพัฒนาตนเองของครูมากที่สุด คือด้านการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ รองลงมา คือ ด้านการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ

2.2 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้วยหลักไตรสิกขา ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูควรกำหนดครุต้นแบบ ที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยรัก ศรัทธา ภาควุมใจ ซื่อสัตย์สุจริต และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูควรหาครุต้นแบบเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน กำหนดเป็นแนวทางเพื่อนำไปพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ทองดีและคณะ (2562) พบว่า คุณลักษณะของครุต้นแบบแบ่งออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ 1) การพัฒนาตน 2) การครองตนของครู 3) การประสานงานกับชุมชน และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เกิดครุต้นแบบประกอบด้วย 1) อิทธิบาท4 2) อริยสัจ 3) สังคหัตถ์4 4) กัลยาณมิตตธรรม 5) เบญจธรรม 5 6) พรหมวิหาร4 และ 7) อปปริหานิยธรรม 7 3) รูปแบบพุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมครุต้นแบบประกอบด้วยองค์ประกอบ3 ส่วน ได้แก่ 1) ตัวครูผู้ต้องการจะเป็นครุต้นแบบ 2) หลักพุทธธรรมที่จะต้องนำไปเป็นข้อปฏิบัติในการพัฒนาตน 8 ประการ 3) มีการพัฒนาใน 3 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาตน การครองตน และการประสานงานกับชุมชน

2.3 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้วยหลักไตรสิกขา ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูควรมีใจรักการบริการ โดยให้ความรู้ ความรัก ความเมตตา ดูแลเอาใจใส่ อบรม สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ บริการให้คำปรึกษา คำแนะนำแก่ผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูถือเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นเด็กดีของสังคม โดยครูจะต้องเป็นผู้กระทำความดีและถ่ายทอดความดี สอนให้เด็กได้รับความรู้และสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเอมอร จันทนตรี (2560) พบว่า ครูมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังความรู้ ความคิดและจิตใจแก่นักเรียนเพื่อที่จะได้เติบโตเป็นพลเมืองดีและมีประสิทธิภาพครูจึงต้องนำหลักพุทธธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ เป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนและสำนักอยู่เสมอว่าเป็นครูต้องมีความเป็นครูต้องเป็นต้นแบบของผู้เรียนทุกเรื่องเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป หลักพุทธธรรมสำคัญที่ครูควรยึดถือเป็นแบบอย่างคือ 1) หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วย นำรัก นำเคารพ นำเจริญใจ รู้จักพูดให้ได้ผลทนต่อถ้อยคำแถลงเรื่องล้าลึกได้ไม่ชักนำในทางเสียหายและ 2) หลักพรหมวิหาร 4 เป็นธรรมที่ผู้ใหญ่ คือ ครูพึงปฏิบัติต่อผู้น้อย คือลูกศิษย์ ครูต้องรักและเมตตาศิษย์เอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์เสมอและครูยังต้องเป็นผู้ให้ ผู้เติมเต็ม มีความเมตตาต่อศิษย์ เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ นำพาลูกศิษย์สู่ความเป็นคนดีคนเก่งอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

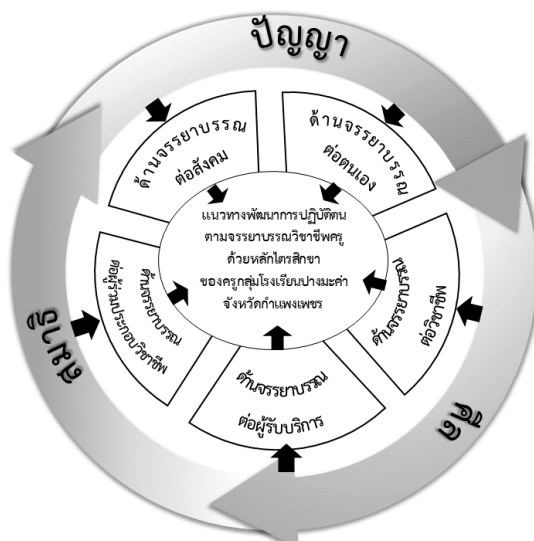
2.4 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้วยหลักไตรสิกขา ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ครูควรจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมโดยใช้กิจกรรม (PLC) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมชื่นชม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การขับเคลื่อนทั้งระบบ

โรงเรียน จึงจำเป็นต้องสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นการร่วมมือของครู ผู้บริหาร หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล (2563) พบว่า 1) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา 2) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 3) การร่วมกันสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสังเกตการณ์กระบวนการปฏิบัติจริง 5) การร่วมกันสะท้อนคิดการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) สรุปผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การนำสู่การวางแผนการจัดการเรียนรู้รอบใหม่ต่อไป

2.5 แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนด้วยหลักไตรสิกขา ด้านจรรยาบรรณต่อสังคม ครูควรนำนักเรียนเข้าศึกษาในแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ควรเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของและร่วมจัดการศึกษาให้มากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่องและถาวร ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของแสงเดือน อาภาฉาย (2560) พบว่า กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การระดมพลังสมองสองมือสร้างภาพลักษณ์ใหม่แห่งโลกอนาคต 2) กลยุทธ์ตลาดนัดวิชาการ 3) กลยุทธ์การสร้างระบบการประเมินผลในหลายมิติ 4) กลยุทธ์การปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน 5) กลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์เชิงรุก 6) กลยุทธ์การส่งเสริมคลังความรู้ให้กับชุมชน และ 7) กลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจและรางวัลทางสังคม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร มีดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ของการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร ได้ดังนี้

ชั้นใน คือ แนวทางพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูด้วยหลักไตรสิกขาของครูกลุ่มโรงเรียนปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร

ชั้นนอก ประกอบด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพต่อตนเอง 2) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพต่อวิชาชีพ 3) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพต่อผู้รับบริการ 4) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 5) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพต่อสังคม ได้นำมาประกอบกับหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างเข้มข้น โดยมีการกำหนดเป็นนโยบายของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษของครูและมีการวัดผลประเมินผลภาคเรียนละ 1 ครั้งอย่างเป็นรูปธรรม

2. จากการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูในมีบางข้อที่มีระดับน้อยกว่าการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูในข้ออื่น ๆ ดังนั้น ครูควรมีการพัฒนาการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยนำหลักไตรสิกขาเข้าไปปรับใช้ เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองโดยการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ มีความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเป็นครูที่ดีที่มีจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพครูได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และทั่วถึง

3. ผู้บริหารควรกระตุ้นให้ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความสุภาพเรียบร้อย รักษาความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลและให้ความเป็นธรรมต่อผู้เรียน

4. ผู้บริหารควรให้คำปรึกษา คำแนะนำ แนวทางวิธีการและอำนวยความสะดวกในการจัดทำผลงานทางวิชาการของครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้จัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพโดยใช้กิจกรรม PLC (Professional Learning Community) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นตัวขับเคลื่อน

5. ผู้บริหารควรอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเปิดโอกาสให้ครูนำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนร่วมกันอนุรักษ์ท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- เอมอร จันทนตรี. (2560). หลักพุทธธรรมสำหรับครู. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 17(1), 235-245.
- แสงเดือน อาภาฉาย. (2560). กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(3), 86-94.
- ครูเชียงราย. *ความสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.kruchiangrai.net>
- ทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล. (2563). แนวทางการพัฒนาการใช้กระบวนการ PLC (Professional Learning Community) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนบ้านนาอ้อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. *วารสารครูสภาวิทยาจารย์*, 1(1), 45-55.
- ปนัดดา วัฒน. (2554). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 53(1), 133-159.
- ปิยะวัฒน์ กรมระรวย. (2560). โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 10(3), 836-852.
- พระปลัดสมชาติ ศิริปริชาธิ์. (2556). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. *พินเนศวรสาร*, 9(1), 67-82.
- พระมงคลสุตาคม สิทธิชัยอดิธโม. (2560). ครู คือ พ่อแม่คนที่สองของศิษย์. *วารสารครูศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(1), 1-7.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2558). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โรงเรียนบ้านโป่งเต้. (2562). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR)*. (อัดสำเนา).
- โรงเรียนบ้านพัคโบก. (2562). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR)*. (อัดสำเนา).
- โรงเรียนบ้านศรีสมบุญพัฒนา. (2562). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR)*. (อัดสำเนา).
- โรงเรียนวังน้ำพัฒนา. (2562). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR)*. (อัดสำเนา).
- โรงเรียนอนุบาลปางมะค่า. (2561). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR)*. (อัดสำเนา).
- วิทยา ทองดีและคณะ. (2562). รูปแบบพุทธบูรณาการเพื่อการส่งเสริมครูต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(3), 194-208.

- ศรีวรรณ แก้วทองดี. (2562). แนวทางการพัฒนาตนเองของครูในสถานศึกษา สหวิทยาเขตบึงสามพัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40. ใน การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 (น. 1593-1606). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุหัชชา พิมพ์เนาว์. (2561). การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรรณพ จินะวัฒน์. (2559). การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(2), 1379-1395.
- Wanmainoppakate. (2564). เก่ง ดี มีสุข. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/wanmainoppakate/keng-di-mi-sukh-1>